

Zonder groei geen draagvlak voor vergroening

Vliegschaamte of niet, het aantal passagiers dat per vliegtuig reist, stijgt weer richting het pre-corona-niveau (CBS, 2023a). Dat zakenmensen vaker achter hun scherm blijven zitten om te vergaderen dan dat ze naar hun relaties vliegen, kan de vliegwoede van particulieren niet compenseren. Net zo min als de toename van vegetariërs ervoor heeft kunnen zorgen dat in Nederland de vleesconsumptie afneemt (Dagevos et al., 2023). In weerwil van stikstof, ontbossing en andere negatieve effecten blijft Nederland toch de grootste vleesexporteur van Europa (CBS, 2021). En ondanks de toenemende schaarste aan grondstoffen is het hergebruik van die grondstoffen de afgelopen tien jaar niet toegenomen (CBS, 2023b).

Betekenen deze ontwikkelingen dat groene groei niet mogelijk is? Geenszins! Het betekent dat er gewoonweg te weinig prikkels zijn voor burgers en bedrijven om groen te consumeren en produceren. Om economische groei binnen planetaire grenzen te brengen, is er een stevig vergroeningsbeleid nodig. Veel steviger dus dan het huidige beleid.

Steviger vergroeningsbeleid vereist economiebrede beprijzing van de uitstoot van broeikasgassen, stikstof en giftige stoffen – en van het gebruik van water en grondstoffen. Zolang externe effecten geen prijskaartje hebben, is het voor de bedrijven die willen vergroenen moeilijk om de businesscase ‘rond te rekenen’.

Beprijzing levert geld op, dat kan worden gebruikt om de transitie te bevorderen. Een deel van de heffingsinkomsten van beprijzing moet worden teruggesluisd naar de bedrijven die investeren in vergroening. Dergelijke wortels werken echter alleen als er ook een stok is die de besteding van de subsidies in de goede richting stuurt. Zonder stok gebeurt er wat we nu zien bij de omvangrijke en ongerichte fondsen: er kunnen allerlei projecten worden gefinancierd die de transitie niet bevorderen. Kijk maar naar de greep uit het groeifonds om een normalisering van de brandstofaccijns te voorkomen. Een ander deel van de beprijzingsopbrengsten moet naar de burgers met lagere en middeninkomens. Dat vergroot het draagvlak voor beprijzen.

Als beprijzen niet kan, dan zijn er striktere normen nodig die onafhankelijk en scherp gehandhaafd moeten worden. Alleen zo ontstaat er voor bedrijven een gelijk speelveld, zeker als de maatregelen Europees worden ingevoerd.

De overheid heeft ook een rol bij het bereiken van maatschappelijke kantelpunten. Als er in een sociale groep slechts enkele duurzame koplopers zijn, dan vinden die het vaak ongemakkelijk om voor hun groene voorkeur uit te komen. Pas als er voldoende medestanders zijn, spreken koplopers zich uit – en wordt de groene optie geadopteerd door een steeds grotere groep (Bergquist et al., 2023). Door de groene optie als norm te stellen en aan de grijze opties beperkingen op te leggen, kan de overheid het kantelpunt dichterbij brengen. Het tegenovergestelde gebeurt als de overheid een overduidelijk schadelijke milieu-

BARBARA BAARSMa

Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam

situatie gedooft of wanneer zij zelf geen duurzaam gedrag vertoont.

Met een stevig vergroeningsbeleid ontstaat er een ongekende creativiteit die het innovatief verandervermogen van de economie voedt. Dit potentieel is nog niet benut, want we hebben de prikkels nog nooit echt op scherp gezet. Gebeurt dit wel, dan kan groene groei het gevolg zijn.

Of een stevig vergroeningsbeleid genoeg zal zijn om binnen de planetaire grenzen te komen, weten we niet, net zomin als we weten of krimp van het nationaal inkomen zal leiden tot voldoende afname van de klimaat- en milieuschade en van het grondstoffengebruik.

Wat we wel weten is dat er zonder groei aanzienlijk minder middelen beschikbaar zijn om te

investeren in vergroening. Net zoals we weten dat er veel tijd overheen zal gaan om de nieuwe economische orde in te voeren die de degrowth-beweging voorstaat. Tijd die er dus niet is. Het vergroeningsbeleid waar ik het over heb, past binnen de huidige overheids-gestuurde markteconomie, en is sneller in te voeren.

Zonder economische groei zal er ook voor een stevig vergroeningsbeleid weinig electoraal draagvlak zijn. Het is dan niet mogelijk om degenen die kwetsbaar zijn het gevoel te geven dat zij het niet zijn die de rekening van duurzaamheidsbeleid zullen betalen. Groei is nodig om de overheid in staat te stellen welvaart te herverdelen van de draagkrachtige naar de kwetsbare huishoudens. Zonder groei verdringen de kosten van de vergrijzing – de uitgaven aan AOW en zorg – de investeringen in voorzieningen. Zonder groei valt er niets te investeren in beter onderwijs, meer huizen of een moderne defensie.

Zonder groei vrezem mensen meer te verliezen dan ze met vergroenen verwachten te kunnen winnen. Die verliesaversie is de oorzaak dat in Den Haag klimaatbeleid eerder neigt naar klimaat-rechtvaardigheid dan naar het daadwerkelijk tegengaan van klimaatverandering. Inzetten op krimp zal die neiging alleen maar vergroten. Daarom bepleit ik groene groei (Baarsma, 2022). Niet omdat groei een doel op zich is, maar wel omdat het een middel is om vergroening mogelijk te maken.

Literatuur

- Baarsma, B. (2022) *Groene groei: Over de (on)zin van economische groei*. Amsterdam: Pluim.
- Bergquist, M., M. Thiel, M.H. Goldberg en S. van der Linden (2023) Field interventions for climate change mitigation behaviors: A second-order meta-analysis. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 120(13), e2214851120.
- CBS (2021) *Nederland grootste vleesexporteur van de EU*. CBS Nieuwsbericht, 23 juni.
- CBS (2023a) *Bijna 21 miljoen luchtvaartpassagiers in derde kwartaal 2023*. CBS, 6 november. (voor de data zie: StatLine: Luchtvaart; maandcijfers Nederlandse luchthavens van nationaal belang).
- CBS (2023b) *Circulariteit Nederlandse economie nauwelijks toegenomen*. CBS Nieuwsbericht, 26 januari.
- Dagevos, H., D. Verhoog, P. van Horne en R. Hoste (2023) *Vleesconsumptie per hoofd van de bevolking in Nederland, 2005–2022*. Wageningen Economic Research, oktober.